

Sametinget og reindriftspolitikken

Isak Mathis O. Hætta - rådsmedlem

På vegne av Sametinget vil jeg først benytte anledningen å takke for invitasjonen til denne konferansen, og ønske konferansedeltakerne velkommen til landets største reindriftskommune.

Jeg vil i mitt innlegg ta en kort gjennomgang av en del hovedelementer i Sametingets reindriftspolitik og si litt om bakgrunnen for noen av de standpunkt tinget har tatt.

Sametinget har prinsipielt uttrykt vilje til å ta på seg hele ansvaret for forvaltningen av den samiske reindriften. Det sittende flertall på tinget har imidlertid gitt uttrykk for at man bør avvete prosessen knyttet til Samerettsutvalgets innstilling før det gjøres noe mer konkrete innspill i forhold til dette overfor sentrale myndigheter.

Som dere sikkert vet utnevner Sametinget i dag det største mulige mindretall i reindriftsstyret og områdestyrene. I tillegg uttaler Sametinget seg til den årlige reindriftsavtalen forut for Stortingets behandling av den, samt reindriftsforvaltningens årsmelding.

Det som for storsamfunnet er en marginal næring som i sin form adskiller seg fra øvrig næringsvirksomhet, er for det samiske samfunnet og Sametinget en av de største og viktigste næringer med nære bånd til samfunnets kulturelle basis. Dette gjør at tenkningen rundt forvaltningen får et helt annet utgangspunkt sett fra tingets side enn tilfellet er for dagens forvaltningsregime.

Sametinget har fra etableringen vært opptatt av å utvikle en ansvarlig reindriftspolitik tilpasset næringens og det samiske samfunns behov. Grunnlaget ble fra Sametingets side lagt ved tingets behandling av bl.a. NIBR-rapporten om reindrift, samfunn og betolkning i Finnmark, fra 1990. Siden har det gått slag i slag, via Stortingsmelding og forslaget til endringer i reindriftsloven.

Reindriften har de senere år hatt enkelte problemer. Jeg tenker da på spørsmålene om rettigheter, særlig i sørområdet, og overbeitingen, særlig i Finnmark. Disse

problemene kombinert med et langvarig prisfall på kjøttet med påfølgende økonomiske nedgangstider har gjort at man har vært nødt til å sette i gang en ganske omfattende prosess for å endre reindriftspolitikken. Problemer kan ofte være vanskelige i seg selv, men har en tendens til å føre noe godt med seg etterhvert som de løses.

Reintallet er det forholdet som har vært mest fokusert på gjennom de siste årene. Beitene har vært fokusert på som en fellesressurs, som er overbeskattet. Omstilling og sterke virkemidler er satt inn for å bringe beitene i balanse. Dette har satt fokus på tellemetoder og reguleringsformer, positive virkemidler, og tvangshjemler, omstilling og nytenkning. Samtidig sendes det ut ulike signaler om behovet for reintallsreduksjon. De siste tallene forteller om et reintall for Finnmark som ligger under fastsatt øvre tall for fylket. Likevel er presset stort på næringen om å redusere beitebelastningen. Det som er viktig å få frem i denne sammenhengen er at det langt fra er like store problemer i alle distrikter, og at man i de fleste distrikter også i Finnmark har et reintall som er lavere enn det reindriftsmyndighetene har fastsatt som øvre grense for distriktene.

Tradisjonelt har enkeltpersoner og grupper hatt relativt godt definerte vinterbeiter som utfra et sedvanemessig synspunkt gjør at man får en noe annen forståelse for årsakene til de problemene man har fått i næringen. De store fellesbeiteområdene vil være et godt eksempel på forskjellene i tenkningen fra sentralt hold og fra Sametingets side.

Fellesbeitene har vært med på å bryte ned et system med siida områder, og åpnet for enkeltgruppers ekspansjon uten risiko for å bli korrigert av reindriftsmyndighetene, og storsamfunnet. Dette har samtidig brutt ned forutsetningene for de enkelte gruppene til å ta ansvar for beitebelastningen i sine egne områder. Man har fått en hard kamp om ressursene, som tidligere var de enkelte områders eget ansvar. Dette har skapt en situasjon der den enkeltes rasjonelle handling, i sum gir en form for kollektiv irrasjonalitet i beiteforvaltningen.

Sametinget har gjentatte ganger påpekt behovet for å ta utgangspunkt i samisk sedvane og rettsoppfatning, og dermed gi grunnlag for en forvaltning med utgangspunkt i den enkelte siidas rett til egne beiteområder. Dette er også noe av den svakhet som ligger i

forslaget til ny distriktsinndeling, der man legger opp til svært store distrikter. Kollisjonen mellom to rettssystemer og et ytre kontra et indre perspektiv på reindriftens rettsgrunnlag, kan sies å være en medvirkende årsak til de problemer vi ser i næringen i dag.

Det er derfor svært gledelig at den nye regjeringen nå vil nedsette en reindrifsløvkommisjon med mandat å vurdere indre forhold i næringen, og forvaltnings- og styringsordninger. Dette er helt i tråd med Sametingets vedtak på det seneste plenumsmøtet.

Samtidig er det ytre vern, sentralt. Reindriften må ha sikkerhet for de arealene den trenger for sin virksomhet. Næringen er arealekstensiv, og mange mindre inngrep over lang tid gjør at næringen gjennom nyere tid har måttet avstå betydelige beiteområder. Det som i den senere tid har skjedd er at man har fått en ytterligere trussel i form av rettssaker innenfor det samiske reindriftsområdet om retten til reinbeite. Sametinget frykter at dette kan bli begynnelsen på slutten for den samiske reindriften i områder med mye privat eiendom. Tinget vil derfor bruke all sin politiske tyngde til å sikre rettighetsgrunnlaget vi samer har gjennom ålders tids bruk av våre områder, blir slått fast i lov og regelverk en gang for alle.

Reindriftsavtalen ble fra 1978 et annet sentralt element i reindriftpolitikken. Selve avtalens form har mange ganger vært kritisert for i for stor grad å være en kopi av jordbruksforhandlingene. Det som kanskje i størst grad har vært fokusert på er reindriften som kjøttprodusent, og i mindre grad som samisk kulturbærer.

Reindriftsforvaltningen har, gitt forutsetninger og nasjonal målsetting med næringen, forsøkt å utføre sitt arbeid innenfor rammene. Oppgaven har imidlertid til tider vært svært vanskelig idet mangelen på formelle utdanningsmuligheter innenfor reindriften som fag har vært erstattet med mer tradisjonell landbruksfaglig bakgrunn. Når man i tillegg må ha hatt betydelige språklige/kulturelle utfordringer, kan man lett tenke seg hvilke utfordringer forvaltningen har stått overfor, og fortsatt står overfor.

Sametinget arbeider i dag aktivt innenfor omstillingsprogrammet for indre-Finnmark. Hele formålet med omstillingsprogrammet har vært å legge forholdene til rette for de utøverne som må ut av reindriftnæringen, som resultat av omleggingen av

reindriftspolitikken. Ressursene tilsier at sysselsettingen i næringen er for høy. Sametingets utgangspunkt vært at man må forsøke å sikre arbeid til flest mulig innenfor reindriften.

Styret for omstillingsprogrammet har ved flere anledninger etterlyst koblingen mellom næringspolitikken og omstillingen. I dag er det kun to organ som deltar i programstyret som har formelle roller både i forhold til omstillings-programmet og reindriftspolitikken, det er LD og Sametinget. Sametingets rolle er kjent gjennom den årlige behandlingen i tinget av reindrifftsavtalen.

Fra Sametingets side er det viktig å understreke at forholdet mellom omstilling og reintall må beskrives nærmere. Tingets politikk er og har vært at omstillingsprogrammet ikke er det viktigste virkemiddelet for å få ned reintallet. Omstillingsprogrammet er et positivt virkemiddel for de som selv velger å gå ut av næringen. Når omstillingsprogrammet nå skal omorganiseres, har Sametinget sagt at tinget er beredt til å ta et betydelig større ansvar for programmet. Dette er for øvrig helt i tråd med den oppfordring Kommunal- og regionalministeren kom med i sin tale under forrige plenumssamling.

Sametinget vil legge vekt på å være en sentral aktør i reindriftspolitikken, og gradvis ta et større ansvar for næringen, slik at reindriften forblir en livskraftig næring og en sentral kulturbærer i det samiske samfunn.

Takk for meg!